

Lege på Revmatologisk avd.: Om artrose og differensialdiagnostikk

Artrose er en svært vanlig sykdom som rammer **hele leddet**. Sykdommen rammer oftest hender, hofte, kne, tær og rygg.

Kjente risikofaktorer: alder, kvinne, arv, overvekt, feilstillinger i hofte/kne, ensidig/langvarig belastning og tidligere skader.

Typiske symptomer: smerter og stivhet (særlig ved igangsettelse av aktivitet). Kan medføre funksjonsbegrensninger, og symptomene kan variere i perioder.

Vanlige kliniske funn: ømhet, benete påleiringer, bløtdelshevelse, krepitasjoner og nedsatt bevegelsesutslag, muskelstyrke og stabilitet.

Diagnosen kan vanligvis stilles på bakgrunn av sykehistorie og typiske funn ved klinisk undersøkelse. Ved tvil kan man henvise til røntgen. MR er vanligvis ikke nødvendig.

Differensialdiagnostikk:

- Artrose har flere fellestrekk med andre revmatiske sykdommer, og det kan forekomme inflammasjon i artroseledd i perioder.
- Håndartrose rammer oftest ytter- og midtleddene i fingrene samt tommelens rotledd. Håndartrose kan av og til være vanskelig å skille fra revmatoid artritt og psoriasartritt.

Typiske ledd

som rammes ved: håndartrose revmatoid artritt psoriasartritt

Henvising til revmatologisk poliklinikk kan være aktuelt ved:

- tvil om diagnosen.
- behov for støtteskinne ved artrose i tommelens rotledd.
- langvarig hevelse og smerter, der operasjon ikke er aktuelt, og kortisoninjeksjon kan være aktuelt.

Fastlege: Behandlingsanbefalinger ved artrose

Kjernebehandlingen:

- **Informasjon** og veiledet **trening**: forskning viser at trening kan redusere symptomene og bedre funksjonen. Aktivitet er bra for ledd med artrose.
  - Artrosekurs: sjekk tilbud ved Læring og mestringssentre, www.aktivmedartrose.no eller Frisklivssentraler
  - Henvis til fysioterapeut ved behov for treningsveiledning
- **Vektreduksjon**: forskning viser at selv 5% vektreduksjon kan gi symptomlindring
  - Frisklivssentraler bidrar til å få en mer aktiv livsstil og et sunnere kosthold

Supplerende behandling: fysioterapi, ergoterapi, innleggssåler, ortoser, hjelpemidler, smertestillende medikamenter, evt. betennelsesdempende medikamenter og kortisoninjeksjon.

Kirurgi: ca 1 av 10 vil utvikle en alvorlig grad av sykdommen med betydelige funksjonsfall og smerteplager – da kan kirurgi være et godt behandlingsalternativ.

Behandlingstriangel for artrosebehandling

Henvvisning til ortoped:

- Alle bør ha forsøkt trening, vektreduksjon, støtteskinne (ved artrose i tommelens rotledd) og medikamenter i minst 3-6 måneder før de henvises til ortoped
- Gjennomgått behandling bør beskrives i henvisningen

Henvvisning til revmatolog kan være aktuelt ved

- tvil om diagnosen og for å utelukke systemisk, inflammatorisk artrittsykdom
- behov for støtteskinne/ortose ved artrose i tommelens rotledd.
- langvarig hevelse og smerter, der operasjon ikke er aktuelt, og kortisoninjeksjon kan være aktuelt.

Fysioterapeut: Behandlingsanbefalinger og trening ved hoft/kneartrose

Det finnes ingen kur for artrose, men forskning har vist god effekt av trening og vektreduksjon på smerter og fysisk funksjon.

Kjernebehandlingen: Informasjon, trening og vektreduksjon

- Gi informasjon om artrose, behandlingsalternativer, hvordan mestre sykdommen
- Mange fysioterapeuter arrangerer artrosekurs og veiledet trening
→ Se Lærings- og mestringssentre eller www.aktivmedartrose.no
- Frisklivssentraler tilbyr hjelp til å få en mer aktiv livsstil og et sunnere kosthold

Supplerende behandling: spesifikke fysioterapitiltak, ortoser, innleggssåler, hjelpemidler (stokk, staver), smertestillende og betennelsesdempende medikamenter.

Trening:

- Både kondisjons- og styrketrening har god effekt på symptomer.
- Anbefales alle uavhengig av alder, sykdommens alvorlighetsgrad, smertenivå, fysisk funksjonsnivå eller komorbiditet.
- Individuelt tilpasset, basert på undersøkelse og tester samt tilpasset pasientens ønsker og muligheter.
- Svært viktig at treningen doseres høyt nok til å oppnå fysiologisk effekt.
- Svært viktig med progresjon i forhold til intensitet, belastning og/eller øvelser.

Doseringsanbefalinger fra American College of Sports Medicine:

- De som har artrose kan trene med samme belastning/intensitet som friske, men bør starte i nedre nivå og øke belastningen gradvis.
- **Styrketrening:** 2-3x pr uke. Belastningen skal være så tung at man kun klarer 8-12 repetisjoner (60-70% av 1 repetisjon maximum) i 2-4 serier.
- **Kondisjonstrening:** 5x uken med moderat intensitet (f.eks hurtig gange) i 30-60 min, eller 3x uken med høy intensitet (f.eks løping) i 20-60 min, eller en kombinasjon.

Smerter:

- Det er ikke farlig å trene med smerter som skyldes artrose, så lenge smerten er akseptabel.
- Smertenivået bør være tilbake til utgangspunktet 24t etter en økt.
- Vær obs på hevelse eller gradvis økende smerter over tid – kan være tegn på for høy belastning og at programmet/øvelsene bør justeres.
- Det er viktig å gi trygghet for at trening ikke forverrer artrosen, men smører/ernærer brusken, reduserer smerter og stivhet, gir bedre stabilitet og styrke.

Ergoterapeut: Behandlingsanbefalinger ved håndartrose

Håndartrose er den vanligste av de revmatiske sykdommene og rammer de små leddene i hendene. Det er en leddsykdom som over tid gjør at leddbrusken brytes ned.

Typiske symptomer: Smerter og stivhet som kan variere over tid.

Typisk lokalisasjon: Fingrenes ytter- og midtledd samt tommelens rotledd.

Man ser ofte tydelige beinpåleiringer i form av kuler på ytterleddene, en fortykkelse av midtleddene og at leddet i tommelens rotledd trer litt tydeligere frem.

Bruk av hendene vil ernære brusken, styrke leddene og bidra til å bevare leddbevegelighet og håndkraft. Viktig å oppmuntre til **å bruke hendene som vanlig i hverdagen**.

EULAR retningslinjer fra 2018:

- Alle bør få informasjon om hva artrose er, behandlingsalternativer og hva man selv kan gjøre for å lindre smerter og mestre hverdagen.
→ Sjekk tilbud om Artrosekurs ved enkelte revmatologiske avdelinger.
- Alle bør få veiledning i gode arbeidsmetoder, bruk av enkle hjelpemidler og hvordan finne en balanse mellom aktivitet og hvile.
→ Henvis til ergoterapeut i kommunen.
- Trening kan bedre håndkraft og redusere smerte i hendene.
→ Søk "håndartrose og trening" på YouTube for NKRRs øvelsesprogram.
- Støtteskiner ved artrose i tommelens rotledd kan lindre smerte over tid.
→ Bør tilpasses av ergoterapeut på revmatologisk/ortopedisk avdeling.
- Kirurgi kan vurderes etter at trening, støtteskiner og medikamentell behandling er forsøkt og ikke har gitt tilfredsstillende smertelindring.

Smerter:

- Noen tror at trening vil øke smertene, men forskning viser at når man trener, vil smertene over tid reduseres.
- Det er ikke farlig å trene med smerter som skyldes artrose, så lenge smerten er akseptabel.
- Smertenivået bør være tilbake til utgangspunktet 24t etter en økt.
- Vær obs på hevelse eller gradvis økende smerter over tid – kan være tegn på for høy belastning og at programmet/øvelsene bør justeres.
- Forskning viser at trening ikke forverrer artrosen, men smører/ernærer brusken, reduserer smerter og stivhet, gir bedre stabilitet og styrke.

Ortoped: Kirurgisk behandling ved artrose

Artroskopi:

- Meniskoperasjon er kun for yngre pasienter.
- Trening har like god effekt som operasjon og man unngår komplikasjoner.

Aksekorreksjon:

- Ved feilstillinger kan et mindre inngrep endre vektbalansen og gi mindre smerte i flere år.

Protesekirurgi

- Kan være aktuelt dersom pasienten har mye smerter, bruker mye medisiner og har bekreftet artrose på røntgenbilder – og har forsøkt trening og vektreduksjon først.

Henvisningen til ortoped bør inneholde:

- Opplysninger om tidligere sykdommer, medisiner, røntgenbilder (i vekt bærende stilling, evt. også liggende).
- Opplysninger om pasienten har forsøkt trening og vektreduksjon, og evt. røykestatus

Røntgen, ikke MR

- MR er helt unødvendig på pasienter over 50 år ved artrose.
- Ortopeden som skal vurdere indikasjon for protesekirurgi, vil se røntgenbilder tatt i vekt bærende stilling.

Resultater av protesekirurgi:

- Ved hofteprotese kirurgi har ca 95% gode resultater.
- Ved kneprotese kirurgi har ca 80% gode resultater. 1 av 5 blir ikke bedre.

Varigheten av en protese:

- Ca. 20 år, hvis man ikke løper maraton eller er overdrevet fysisk aktiv.
- Man kan fint spille golf, gå på ski og være aktiv med en protese.
- Noen proteser kan løsne etter ca 20 år, og da må de skiftes.
- Andregangsoperasjon er et betydelig større inngrep.